

SOĞUK SAVAŞ SONRASI DÖNEMDE TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİ VE EGE SORUNU

Muzaffer Ercan Yılmaz*

Abstract: This article aims to summarize the Turkish-Greek relations in the post-Cold War era, addressing and discussing the Aegean issue in particular, in this respect. The study starts with a brief summary of the two countries' pre and post-Cold War relations, followed by a particular focus on the Aegean issue. Specific problems within the Aegean issue and the parties' contending positions are discussed in detail. In the end, it is stressed that the Aegean issue, like other issues in the Turkish-Greek relations, is strongly related to lack of trust, resulting from mutual historic traumas, and thus confidence building measures are needed for conflict resolution process.

Keywords: Aegean Issue, Turkish-Greek Relations, Turkish Foreign Policy, Greek Foreign Policy.

Turkish-Greek Relations in the post-Cold War era and the Aegean Issue

---

Özet: Bu makale, Soğuk Savaş sonrası dönemde Türk-Yunan ilişkilerini özetlemeyi ve bu bağlamda özellikle Ege sorununu tartışmayı amaçlamaktadır. Çalışma, Soğuk Savaş öncesi ve sonrası döneme ilişkin iki ülke arası ilişkilerin genel bir özeti ile başlamakta, bunu izleyerek spesifik olarak Ege sorununa odaklanmaktadır. Bu sorun kapsamında yer alan alt sorunlar ve tarafların çelişen iddiaları detaylı bir biçimde tartışılmaktadır. Sonuçta Ege sorununun, Türk-Yunan ilişkilerindeki diğer sorunlar gibi, tarihsel travmalardan kaynaklanan derin güvensizlikle ilintili olduğu, bu yüzden uyumsuzluk çözümü için iki ülke arası güven tesis etmenin gerekli olduğu vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ege Sorunu, Türk-Yunan İlişkileri, Türk Dış Politikası, Yunan Dış Politikası.

---

1. GİRİŞ

1990'ların başlarında Soğuk Savaş'ın bariz şekliyle sona ermesinin ardından Türk-Yunan ilişkileri yeni bir döneme girmiştir. Her ne kadar Soğuk Savaş döneminde Türkiye ve Yunanistan NATO üyesi iki komşu ülke olarak Batı Bloğu'nda yer alsalar da, ikili ilişkilerin genel olarak "gergin" ve "mesafeli" olduğu söylenebilir. Gerçi zaman zaman ülkeler arası ziyaretler ve ekonomik işbirliği türünden bazı antlaşmalar gerçekleşmiştir. Ancak

---

* Doç.Dr., BAÜ, Bandırma İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi.
Email: muzaffer_ercan@yahoo.com

bunlar Türk-Yunan ilişkilerindeki genel olumsuz havayı değiştirmeye yetmemiştir. Ülkeler arası gerginliğin temel nedenleri arasında, tarihsel travmalar eşliğinde şekillenen derin güvensizlik ve bu güvensizlikle bağlantılı olarak ikili ilişkilerde çözülememiş sorunların varlığı gelmektedir. Söz konusu sorunların başlıcaları Kıbrıs sorunu, Batı Trakya ve İstanbul'da yaşayan azınlıklara ilişkin sorunlar, Patrikhane sorunu ve Ege sorununu kapsamaktadır.

Bu makale, Soğuk Savaş sonrası dönemde Türk-Yunan ilişkilerinin nasıl bir seyir izlediğini ve iki ülke arasındaki temel sorunlardan olan Ege sorununu tartışmayı amaçlamaktadır. Aşağıda ayrıntılı olarak değinileceği üzere, Ege sorunu tek bir sorun olmayıp, en azından Türkiye açısından bir sorunlar yumağını ifade etmektedir. Bu yüzden Türk-Yunan ilişkilerinde özel önem gerektiren kompleks bir sorundur ve çözümü, eğer mümkün olursa, diğer ikili sorunlara örnek teşkil etme potansiyeline sahiptir.

Makale, Türk-Yunan ilişkilerinin kısa bir tarihsel geçmişi ile başlayacak, ardından iki ülke arasındaki Soğuk Savaş sonrası ilişkiler özetlenecektir. Böylece mevcut sorunlar, özellikle makalenin asıl konusunu oluşturan Ege sorununun tarihsel bir konteks eşliğinde değerlendirilmesi sağlanacaktır. Daha sonra Ege sorunu, Türk ve Yunan bakış açılarıyla objektif bir biçimde irdelenecek, sorunun hangi alt sorunları kapsadığı ayrıntılı olarak ele alınacaktır. Nihayet sonuç bölümünde Ege sorununun çözüm potansiyeli ve iki ülke arasındaki ilişkilerin geleceği tartışılacaktır.

2. TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİNİN KISA TARİHSEL GEÇMİŞİ

Tarihsel bir bakış açısı temelinde Türk-Yunan ilişkilerini Malazgirt Savaşı'na kadar yaklaşık bin yıllık bir geçmişe götürmek mümkündür. Orta Asya'dan Batı yönüne hareket eden Türk kavimleri, kazanılan bu savaşın ardından aşama aşama çoğu Helenleşmiş Anadolu topraklarına yerleşmeye başlamışlardır. Ancak bu süreç çok fazla sorun yaratmamıştır. Bununla birlikte, Osmanlı Devleti'nin 14. Yüzyıl başlarında kurulmasının ardından Bizans Devleti aleyhine genişlemesi, 1453 yılında da bu devletin yıkılması ve ardından Yunanlıların dört yüzyıla yakın bir süreyle Türk egemenliğine girmesi, Yunan halkında travma yaratıcı bir etki doğurmuştur. 1829 yılında Yunanistan Edirne Barışı ile bağımsızlığını yeniden kazandıktan sonra yıkılan imparatorluğunu, Bizans'ı, olabildiğince diriltme gayreti içerisine girmiştir. Avrupa'yı saran 19. Yüzyıl milliyetçik akımlarından da etkisi ile *Magali Idea* (büyük ideal) adıyla yayılcı bir politikaya dönüşen bu çaba, dağılma süreci içerisine giren Osmanlı İmparatorluğu'nu hedef olarak seçmiş ve Osmanlı'nın çöküşünün ardından da spesifik olarak Anadolu'ya yönelmiştir. Ancak Türk Kurtuluş Savaşı'nın başarıya ulaşması Yunan

Megali İdea'sına büyük darbe vurmuş, hayaller -deyim yerindeyse- büyük ölçüde suya düşmüştür (bkz. Sonyel, 1999: 26-78). Ancak bu ideal son bir adım olarak Kıbrıs'a yönelmekten de geri kalmamıştır. İşte Kıbrıs sorununun çıkışını da, Yunanlıların tarihsel olarak "Helen" dünyasının bir parçası olarak gördükleri bu adayı bırakmama ve oradaki Türkleri bir azınlık konumuna sokma çabaları oluşturmuştur, oluşturmaktadır. Bu yüzden Vamik D. Volkan'ın da isabetle belirttiği gibi, Kıbrıs'ı izole bir sorun olarak değil, Türk-Yunan mücadelesinin "son bir raundu" olarak görmek gerekir (Volkan, 1989, 1997).

Ancak iki Dünya Savaşı arası dönemde, özellikle Lozan (1923) ve Türk-Yunan Nüfus Değişimi Sözleşmesi'nin (1930) ardından iki ülke arası ilişkiler genel olarak olumlu seyretmiştir. Bu dönemde sorunlarını temelde çözen iki ülke lideri, Atatürk ile Venizelos, arasında ciddi bir kişisel yakınlaşma da söz konusudur (bkz. Oran, 1977: 65-72).

İkinci Dünya Savaşı esnasında Yunanistan'ın Almanya tarafından işgali, Türkiye'nin ise özellikle savaş başlarında Almanya'ya yakın durması ve Girit'te mülteci konumunda bulunan Yunan hükümetine soğuk davranması yüzünden ilişkiler tekrar bozulmaya başlamıştır. Ayrıca Yunanistan'ın iddialarına göre Türkiye, Fransa ve İngiltere ile yaptığı 1939 tarihli ittifak antlaşmasına uymayarak Yunanistan'a savaş sırasında yardımda bulunmamış, Ege adalarını Almanlarla pazarlık konusu yapmış ve silah taşıyan Alman gemilerinin Türk Boğazları'ndan geçişine izin vermiştir (bkz. Fırat 2003: 247-284).

Bununla birlikte savaş sonrasında 1949, kimi yerlerde ise 1952'ye kadar sürecek olan bir iç savaş içerisine sürüklenen Yunanistan, Batı ve Türkiye'nin desteğine ihtiyaç duymuştur. Nitekim iç savaş esnasında Türk-Yunan ilişkileri normal seyretmeye başlamış, hatta Türkiye, Yunanistan'ın 1947 Paris Barışı ile Oniki Adaları İtalya'dan almasına itirazda bulunmamıştır.

1952 yılında iç savaş badiresini tamamen atlatan Yunanistan'da enosis davasının açık destekçilerinden Mareşal Papagos'un iktidara gelmesi ve 1954 yılında -ileride Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilk devlet başkanı olacak olan- Başpiskopos Makarios ile Kıbrıs sorununu Birleşmiş Milletler'e taşıması, ikili ilişkileri tekrar germeye başlamıştır. Ancak ilişkileri asıl bozan, 1950'li yılların ikinci yarısında Kıbrıs'ta şiddetli toplumlar arası çatışmaların başlaması olmuştur. 1960 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması tarafların taksim ve enosis tezleri arasında bir orta yol gibi gözükse de, yapay Kıbrıs Devleti toplumsal barışı sağlayamamış ve çatışmalar 1963 yılı sonlarından itibaren Ada'da yeniden baş göstermiştir.

1974 yılında Ada'ya yönelik Türk müdahalesi Türk-Yunan ilişkilerini adeta bir çıkmaza sokmuştur.

Kıbrıs sorunu dışında, Ege Denizi'nde Türk ve Yunan egemenlik alanlarının çatışması, Fener Rum Patrikhanesi'nin statüsüne ilişkin anlaşmazlık ve Batı Trakya Türkleri ile İstanbul Rumları'na yönelik karşılıklı baskı iddiaları, Türk-Yunan ilişkilerinde halen aşılmamış pürüzlü noktalar olarak varlıklarını devam ettirmektedir.

3. SOĞUK SAVAŞ SONRASINDA TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİ

1990'ların başlarında Sovyetler Birliği'nin dağılması ve Doğu bloğunun çökmesi, Türkiye'nin Sovyetler Birliği'nin komşusu olarak stratejik önemini azaltması nedeniyle Yunanistan tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. Ancak 1990 sonlarında patlak veren Körfez Krizi, ABD ve genel olarak Batı nezdinde Türkiye'nin stratejik önemini yeniden artırmıştır. Bunun dışında Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından yeni bazı Türk Cumhuriyetlerinin ortaya çıkması, Türkiye'nin etki alanını Kafkaslar ve Orta Asya'ya doğru genişleteceği kaygısıyla Yunanistan tarafından endişe ile karşılanmıştır (Coşkun, 2001, 205).

Bununla birlikte Türkiye ve Yunanistan 1992 yılında Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü'nün kurulmasında işbirliği yapmışlar, her iki ülke de örgütün kurucu üyeleri arasında yer almışlardır. Örgütün Sekreteryası'nın İstanbul'da, Ticaret ve Kalkınma Bankası'nın ise Selanik'te kurulmasına karar verilmiştir. Bugün bu birimler halen buralardadır. Örgüt, her ne kadar Türkiye ve Yunanistan'ın ekonomik ve siyasal ilişkilerinde daha ziyade Avrupa Birliği'ne yönelmeleri neticesi çok fonksiyonel olmasa da, iki ülkenin aynı çatı altında işbirliği yaptığı nadir örnekler arasındadır.

1993 yılında Yunanistan'da PASOK'un iktidara gelmesi, Türk-Yunan ilişkilerini daha da gerici bir etken olmuştur. Andreas Papandreu yönetimindeki PASOK, diğer Yunan partilerine oranla Türkiye'ye yönelik daha sert bir tavır takınmıştır. Örneğin daha önce de 1981 yılında iktidara geldiği zaman, Yunanistan'a yönelik tehdidin Sovyetler Birliği'nden değil, "doğudan" geldiği gerekçesiyle Türkiye'ye karşı aynı yıl yapılan Brüksel Zirvesi'nde NATO güvencesi istemiş, 1986 yılında Doğu bloğu üyesi Bulgaristan ile Türkiye karşıtlığı ima eden bir savunma ve işbirliği antlaşması imzalamış, 1987 yılında ise Ege Denizi'nde tartışmalı bölgelerde petrol arama çalışmaları sonucu Türkiye ile ciddi bir krizin eşiğine gelmiştir (Coşkun, 2001, 205-206).

1993 yılında PASOK yeniden iktidara geldiğinde ilk yaptığı icraatlardan biri, Kıbrıs Rum Kesimi ile ortak bir savunma doktrini ilan etmek olmuştur. Buna göre Kıbrıs'ın güneyi Yunanistan'ın savunma

coğrafyası içerisine alınmış, Kıbrıs Rum Kesimi'ne yapılan bir saldırı Yunanistan'a yapılmış sayılmıştır. Aynı yıl Aralık ayında DEP Kongresi'ne katılan bazı PASOK milletvekillerinin Kürt hareketini destekledikleri yönünde sözler söylemeleri, iki ülke arasında gerilimi daha da artırmıştır (Özcan, 2001: 300-301).

1994, 1995 yıllarına damgasını vuran çok önemli gelişme ise, 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 16 Kasım 1994 tarihinde yürürlüğe girmesi ve hemen ardından 21 Temmuz 1995'te Yunan Parlamentosu'nun bu antlaşmayı onaylaması olmuştur. Devletlerin karasularını ilke olarak 12 deniz miline çıkartabilmelerine olanak sağlayan bu sözleşme, Ege Denizi'nde zaten bu amaç peşinde koşan Yunanistan'a önemli bir hukuksal destek sağlamıştır. Türk hükümeti ise Yunanistan'ın Ege'de karasularını 12 mile çıkarması durumunda bunun savaş nedeni sayılacağını ilan etmiş, hatta 8 Haziran 1995 tarihinde TBMM hükümete bu konuda askeri olanlar dahil her türlü önlemi alma yetkisi vermiştir. Türkiye'nin kararlı tutumu karşısında Yunanistan daha fazla ileri gidememiş ise de, karasuları sorunu, birazdan daha ayrıntılı değinileceği üzere, Türkiye ile Yunanistan arasında önemli bir sorun olarak varlığını devam ettirmiştir.

Karasuları krizinin derinleşmesinin ardından 1996 yılı başlarında kısa süren ANAYOL koalisyon hükümetinin Başbakanı Mesut Yılmaz, Yunanistan'a bir zeytin dalı uzatarak tüm sorunların iki ülkenin de meşru hak ve çıkarları çerçevesinde diyalogla çözülebileceğini belirtmiş, Yunanistan'ı bu amaçla görüşmeye davet etmiştir. Ancak Yılmaz'ın bu çabası Yunanistan tarafından olumlu bir yankı bulmamıştır.

Bununla birlikte aynı yıl PASOK lideri Andreas Papandreu'nun ölümü ve ardından Kostas Simitis'in yeni PASOK lideri ve Başbakan olarak onun yerini alması, Yunanistan'ın Türkiye'ye yönelik dış politikasında önemli bir değişimi beraberinde getirmiştir. Bu tarihten itibaren Yunanistan, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne olan ilgisini iyi değerlendirerek iki ülke arasındaki sorunlara ilişkin Yunan tezlerini, Türkiye'nin Avrupa Birliği sürecindeki aşamalarda kabul ettirmeye yönelmiştir. Daha açık bir ifadeyle Yunanistan, Türkiye ile sorunları Türkiye'nin ağır bastığı güç ve stratejik hesaplar zemininde değil, Yunanistan'ın üye olması dolayısıyla daha avantajlı olduğu Avrupa Birliği zemininde çözmeye çalışmıştır. Gerçekte bu yeni dış politika anlayışı, temel çizgisi aynı kalarak günümüze kadar devam etmiştir. Nitekim bugün de Yunanistan Türkiye ile sorunlarında Avrupa Birliği'ni arkasına alarak hareket etmekte, sorunlarda muhatap olarak Avrupa Birliğini ön plana çıkarmaya çalışmaktadır. Ancak Yunan kamuoyunun hassasiyetini dikkate alan Simitis iktidarı 1990'ların ikinci

yarısından itibaren yeni dış politikayı hemen değil yavaş yavaş uygulamaya yönelmiştir (Sönmezoğlu, 2006: 610).

1997 yılı Temmuz ayında İspanya'nın başkenti Madrid'de yapılan NATO zirvesi esnasında Türkiye ve Yunanistan Madrid Deklarasyonu olarak tarihe geçen 6 maddelik bir ortak bildiri yayınlamışlardır. Buna göre Yunanistan Ege Denizi'nde tek taraflı olarak karasularını 12 mile çıkarmayacağını taahhüt etmiş, Türkiye'de buna karşılık kuvvet kullanma tehdidini ortadan kaldırmıştır. Bunun yanı sıra, her iki ülke de barış, güvenlik ve iyi komşuluk ilişkilerinin geliştirilmesi, Ege kapsamındaki sorunların uluslararası hukuka uygun olarak diyalogla çözülmeye çalışılması, kuvvet kullanımından ve kuvvet kullanma tehdidinden kaçınılması konularında mutabakata varmışlardır (bkz. Cem, 2004: 88-96). Ancak burada göz ardı edilmemesi gereken nokta, Madrid Deklarasyonu'nun bir antlaşma değil, yalnızca gerginlik azaltıcı bir önlem olduğu gerçeğidir. Ülkeler tartışmalı pozisyonlarını devam ettirmişlerdir.

1999 yılında ise Türk-Yunan ilişkilerinde daha net gözlenir bir iyileşme gerçekleşmiştir. Bunun bir nedeni PKK lideri Abdullah Öcalan'ın yakalanması ve bunun ardından Yunanistan'ın PKK'ya destek politikasını gözden geçirmesidir. Çoğunluğunu sivil toplum örgütlerinin oluşturduğu bazı Yunan çevreleri desteklerini devam ettirmekle birlikte, en azından yönetim düzeyinde verilen PKK desteğinde nicel ve nitel bir düşüş gözlenmiştir. İkinci olarak 1999 yılında iki ülke dışişleri bakanları, İsmail Cem ve Yorgo Papandreu, resmi düzeyde bir dizi temasta bulunmuşlardır. Her ne kadar bu temaslardan sorunların çözümü konusunda somut bir sonuç ortaya çıkmasa da, söz konusu çabalar ülkeler arası ilişkileri iyileştirme bağlamında fonksiyonel olmuştur. Nihayet 17 Ağustos 1999 depremi sonrasında Yunanistan'ın Türkiye'ye aktif bir biçimde yardım elini uzatması, Türkiye'nin de aynı yıl 7 Eylül'de Atina'yı vuran depremin ardından aynı şeyi yapması, Türk-Yunan ilişkilerinin gelişmesine ciddi düzeyde bir katkı sağlamıştır (Kotzias, 2000).

2000'li yıllarda Türk-Yunan ilişkileri genel olarak sıcak çatışma riskinden daha fazla uzaklaşmış gözükmektedir. Bunun temel nedenlerinden biri Türkiye'nin Avrupa Birliği yolunda kararlı adımlarla ilerlemesi ve Birlik üyesi olan Yunanistan ile karşı karşıya gelmekten kaçınması, öte yandan Yunanistan'ın da Türkiye'ye yönelik dış politikasını Avrupa Birliği genel politikaları bünyesinde eritmesidir (bkz. Krop, 1998: 7-12). Bunun dışında Avrupa Birliği sürecinde artan karşılıklı bağımlılık, giderek gelişen savaş karşıtı kamuoyu bilinci, her iki ülkede de gözlenen demokratikleşme, ya da daha fazla demokratikleşme, çabaları ve ekonomik reformlar sonucu artan

refah düzeyi, Türk-Yunan ilişkilerini çatışma riskinden uzaklaştıran diğer unsurlar arasında yer almaktadır.

2000'li yıllarda Türk-Yunan göreceli yakınlaşmasının ikili ilişkilere bazı net olumlu yansımaları olmuştur. Örneğin 2000 yılında Türkiye ve Yunanistan arasında kültür, çevre ve turizm konularında bazı antlaşmalar imzalanmıştır. 6 Nisan 2001 tarihinde iki ülke kara mayınlarının üretim ve kullanımını yasaklayan bir antlaşma imzalamışlardır. 2002 sonlarında iktidara gelen AKP Hükümeti'nin Başbakanı ilk yurt dışı gezilerinden birini Yunanistan'a yapmış ve askeri konular ağırlıklı olmak üzere bir güven artırıcı önlemler zemini oluşturmaya çalışmıştır. 12 Nisan 2005'de Türkiye ve Yunanistan tartışmalı alanlarda hava sahası ihlallerinin anında görüşülmesi için Hava Komutanlıkları düzeyinde doğrudan iletişim hattı kurulması konusunda anlaşmaya varmışlardır. 2006 yılının Mayıs ayında Güney Ege'de iki Türk ve Yunan savaş uçağının çarpışması, beklenilen aksine Türk-Yunan ilişkilerinde bir kriz unsuru olmamış, hatta bu olayın ardından iki ülke de sorunun tekrarlanmaması için bir dizi güven artırıcı önlem almaya yönelmiştir. 2007 yılı itibariyle de Türk-Yunan ilişkileri temelde normal ve olumlu sayılabilecek bir düzeyde seyretmeye devam etmektedir.

Bununla birlikte Türk-Yunan ilişkileri sorunsuz değildir. Uzun yıllardır çözülememiş sorunların varlığı, ikili ilişkileri her an germe ve bir kriz, hatta sıcak çatışma yaratma potansiyeline sahiptir. Bu nedenle 1990'lı yılların ikinci yarısından başlayıp günümüze kadar süregelen Türk-Yunan yakınlaşmasını kalıcı bir gelişme olarak algılamak doğru bir tespit olmayabilir.

Şimdi, yukarıda özetlenen ilişkilerin kısa tarihsel geçmişi temelinde, Türkiye ile Yunanistan arasındaki sorunlardan belki de en kompleks yapıya sahip bulunan Ege sorununu incelemeye geçebiliriz.

4. EGE SORUNU

Ege sorunu, geçmişte olduğu gibi günümüzde de Türkiye ile Yunanistan arasındaki en önemli anlaşmazlık noktalarından birini oluşturmaya devam etmektedir. Aslında konuya Yunanistan tarafından bakıldığında, ortada böyle bir sorun yoktur. Yunanistan'a göre Türkiye'nin tartışmalı olarak nitelediği bölgeler, kendi egemenlik alanı içerisinde kalan bölgelerdir. Türkiye bu bölgeleri tartışmalı olarak sunup, görüşme talep etmektedir. Böylece Yunan egemenlik sahasını bilinçli olarak, kasten daraltmaya çalışmaktadır. Yunanistan Ege'de sadece kıta sahanlığı konusunda bir sorun olduğunu kabul etmekte ve konunun Uluslararası

Adalet Divanı'na götürülmesine dair bir tahkimnamenin yapılmasına ilişkin olarak Türkiye ile görüşebileceğini belirtmektedir.

Türkiye ise Ege'de karasularının genişliği, kıta sahanlığının genişliği, hava sahası ve FIR hattı sorunları ile Ege adalarının silahlandırılması konusunda çözüm bekleyen ikili sorunlar olduğu görüşündedir. Ayrıca Ege'de hangi ülkenin egemenliğine ait olduğu net olmayan adacık ve kayalıklar bulunmaktadır. Türkiye'ye göre bu "gri alanların" da herhangi bir krize meydan vermeden görüşülmesi gerekir.

Bu sorunların kapsamını ve tarafların tezlerini aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür.

4.1. Karasuları Sorunu

1923 tarihli Lozan Antlaşması'nda Türkiye ve Yunanistan Ege Denizi'nde karasuları genişliğini karşılıklı 3 mil olarak saptamışlardır. Ancak Yunanistan, 6 Eylül 1931 yılında yürürlüğe giren bir kraliyet kararnamesi ile karasularının genişliğini "hava seyrüseferinin tanzimi ve polisliği" amacıyla 10 mile çıkarttığını ilan etmiştir. 8 Ekim 1936 tarihinde ise, yine tek taraflı olarak, karasularını 6 mile çekmiştir.

Türkiye 1930'lı yıllardaki bu gelişmelere, gerek o dönemde konunun öneminin yeterince anlaşılabilmesi, gerek Atatürk-Venizelos yaklaşması ve gerekse Doğu Akdeniz'de artan İtalyan tehdidi nedeniyle gereken hassasiyeti göstermemiştir. Fakat 1964 yılında toplumlar arası çatışmalar yeniden baş gösterip Kıbrıs Cumhuriyeti dağılmaya doğru giderken, Türkiye de karasularını 6 mile çıkardığını ilan etmiştir. O tarihten sonra, aslında Lozan düzenlemelerinin aksine, karşılıklı olarak 6 mil kuralı benimsenmiştir (bkz. Ekler, Harita 1).

1982 yılında Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin (UNCLOS) Genel Kurul tarafından kabul edilmesi ve 1994 yılında da yürürlüğe girmesinin ardından, Yunan parlamentosu, yukarıda değinildiği üzere, 1995 yılında bu sözleşmeyi onaylamıştır. Sözleşmenin 3. maddesi, her devletin kendi karasularının sınırını belirleme hakkına sahip olduğunu, ancak bu sınırın en fazla 12 mil olabileceğini hükme bağlamıştır.¹

İşte Yunanistan buna dayanarak Ege Denizi'nde karasuları sınırını 6 milden 12 mile çıkarmak istemekte, bunun uluslararası hukuka uygun olduğunu iddia etmektedir. Ayrıca karasularının 12 mile genişlemesi durumunda bunun Türkiye'nin seyir hakkını kısıtlamayacağını, çünkü

---

¹Bkz. http://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/texts/unclos/closindx.htm

UNCLOS'un 8. maddesine göre tüm yabancı gemilerin Yunan karasularından "zararsız geçiş" hakkına sahip olduğunu ileri sürmektedir.²

Şu anki 6 mil uygulaması çerçevesinde Ege Denizi'ndeki Yunan karasuları yaklaşık %43.6, Türk karasuları ise yaklaşık %7.4'lik bir oranı temsil etmektedir. Bölgenin geri kalanı ise uluslararası statüdedir. Karasularının 12 mile çıkması durumunda, Yunanistan Ege'nin %71.5'ine, Türkiye ise 8.7'ine sahip olacaktır (Bölükbaşı, 2004: 125). Türkiye açısından bu kabul edilemez bir kayıptır (bkz. Ekler, Harita 2). Öte yandan Yunanistan'a ait adaların genellikle birbirlerine çok yakın olmalarından dolayı, Türkiye açık denizlere çıkış alanının oldukça daralacağından, hatta çoğu zaman Türk gemilerinin Yunan karasularından geçmek zorunda kalacaklarından endişe etmektedir. Zararsız geçiş konusunda ise Türkiye Yunanistan'a güvenmemekte, uluslararası hukukun meşru kıldığı bu hakkın kötüye kullanılabileceğinden kaygı duymaktadır.

İşte bu kaygılar nedeniyle Türkiye UNCLOS'u imzalamamış, bu sözleşmenin imzacısı olmayan bir devlete karşı ileri sürülemeyeceğini iddia etmiştir.

Bunun dışında Türkiye'ye göre Ege Denizi kapalı veya yarı kapalı bir denizdir ve böyle denizlerde sahil devletlerinden birinin karasularını diğerlerinin açık denizle bağlantısını engelleyecek şekilde kullanmasının, "hakkın kötüye kullanılmaması" ilkesi çerçevesinde uluslararası hukuka aykırı olduğunu öne sürmektedir.

Nihayet Türkiye, aslında karasuları sorununun UNCLOS'dan çok daha önce Lozan ile saptandığını, dolayısıyla genel nitelikli bir sözleşme olan UNCLOS'un iki ülke arasında spesifik bir antlaşma niteliğinde olan Lozan statükosunu ortadan kaldıramayacağını iddia etmektedir. Bu noktada Türkiye'nin dayanağı, *lex specialis derogat lex generali* (daha özel nitelikli hukuk, genel hukuktan önce gelir) uluslararası hukuk genel ilkesidir.

4.2. Kıta Sahanlığı Sorunu

Uluslararası hukukun tanımladığı üzere kıta sahanlığı, kısaca bir devletin kara ülkesinin deniz altındaki devamıdır ve UNCLOS'a göre bu uzunluk, özellikle açık denizlerde 200 mile kadar varabilmektedir. Ancak kıta sahanlığı yer altı kaynaklarının kıyı devleti tarafından işletilebilmesini öngören bir hak olup, deniz tabanının üzerinde kalan su kütlelerinin hukuki statüsünü değiştirmemektedir.

Yunanistan'ın tezine göre Ege Denizi'nde yer alan Yunan adalarının da kıta sahanlığı vardır ve bu adalar kara ülkesinden farklı

²Bkz. http://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/texts/unclos/closindx.htm

değerlendirilmemelidir. Buna dayanarak Yunanistan tartışmalı bölgelerde sıkça petrol arama faaliyetlerine girişmekte, 1987 ve 1994 yıllarında olduğu gibi Türkiye ile zaman zaman ciddi krizlerin eşiğine gelebilmektedir.

Türkiye'nin tezine göre ise Yunan adalarının büyük çoğunluğu zaten Anadolu kara parçasının doğal uzantılarıdır. Dolayısıyla bunların Yunanistan lehine kıta sahanlıklarına sahip bulunmaları kabul edilemez. Öte yandan Yunan adaları coğrafi açıdan da Anadolu'ya çok yakın oldukları için, bunların kıta sahanlıklarının olması gerektiği iddiası Türkiye'nin egemenlik haklarıyla bağdaşmaz. Eğer bu adalar kıta sahanlığına sahip olacaklarsa da, bu Türkiye'nin meşru hak ve çıkarlarını zedelemeyecek ölçüde sınırlı olmalıdır (bkz. Kut, 1995).

Kıta sahanlığı sorunu konusunda, Türkiye bu sorunun en iyi şekilde iki ülke arasında karşılıklı görüşmeler yoluyla çözülebileceğini görüşündedir. Yunanistan'a göre ise sorun Uluslararası Adalet Divanı'na götürülmeli ve görüşme ancak bu konuda bir tahkimname yapılması konusunda olmalıdır. Taraflar şu ana kadar ne sorunun özü, ne de çözüm yöntemine ilişkin herhangi bir uzlaşmaya varmış değillerdir.

4.3. Hava Sahası ve FIR Hattı Sorunu

Ege sorunu kapsamındaki bir diğer konu, Yunanistan'ın, hava sahasının iddia edilen genişliği ve FIR hattı konusundaki tutumunun Türkiye tarafından kabul edilemez bulunmasıdır.

Daha önce de belirtildiği gibi Lozan Antlaşması'na göre her iki ülke de karasularını 3 mil olarak saptamışlar, dolayısıyla hava sahası da karşılıklı olarak 3 mil olarak kabul edilmiştir. Ancak 1931 yılında Yunanistan çıkardığı bir kararnameyle, tek taraflı bir şekilde karasularını 10 mile çıkarmış, hava sahası da bunu takiben 10 mile genişlemiştir. Ardından 1936 yılında Yunanistan karasularını 6 mile çekmiş, fakat 10 millik hava sahası askıda kalmıştır. Türkiye ise 1964 yılında karasularını, dolayısıyla hava sahasını 6 mile çıkarmıştır (bkz. Ekler, Harita 3).

İşin ilginç yanı, Türkiye Yunanistan'ın 10 millik hava sahası genişliğine 1974 yılına kadar aktif bir biçimde karşı çıkmamıştır. Ancak bu tarihteki Kıbrıs Krizi'nden sonra bariz itirazlarda bulunmuştur. Yunanistan da işte bundan yararlanarak 40 yılı aşkındır yer alan değişikliğin bir teamül haline geldiğini, bunun uluslararası hukuka uygun olduğunu iddia etmektedir (bkz. Syrigos, 1995). Türkiye ise 6 millik hava sahasını kabul etmekle birlikte, 10 millik genişliği kabul edilemez bulmakta, 6 ile 10 mil arasında kalan 4 millik genişlikte zaman zaman uçak çarpışmalarına varan krizler yaşanmaktadır.

FIR hattı sorununa gelince, uluslararası hava taşımacılığını kolaylaştırmak amacıyla uluslararası hava sahası, İngilizce'den kısaltılmış olarak FIR (*Flight Information Region*) adı verilen çeşitli uçuş bilgilendirme bölgelerine ayrılmıştır. Ege Denizi de 1952'den bu yana Atina FIR'ı dahilindedir (bkz. Ekler, Harita 4). Dolayısıyla Türkiye'den batı istikametine uçacak hava taşıtlarının Atina'ya bilgi vermeleri gerekmektedir ve bu sadece teknik bir konudur. Ancak Yunanistan bu yetkisini Türk uçaklarına karşı, özellikle devlet uçaklarına karşı bir egemenlik yetkisi gibi görmekte, uçuşlara müdahale etmeye çalışmaktadır. Sorunun temelinde Yunanistan'ın bu anlayışı yatmaktadır.³

Türkiye 1974 yılında aldığı bir kararla (NOTAM 714) Ege Denizi'ndeki FIR hattı için adaları dışarıda bırakan bir orta hat uygulaması getirmeye çalışmıştır. Yunanistan buna şiddetle itiraz etmiş ve Ege Denizi birkaç yıl süreyle uçuşlara kapatılmıştır. Bölge, 1980 yılında Türkiye'nin kararını geri çekmesiyle yeniden uçuşlara açılmışsa da, Yunanistan'ın FIR hattına yönelik anlayışı ikili ilişkilerde sorun yaratmaya devam etmektedir.

4.4. Ege Adalarının Silahlandırılması ve Askerileştirilmesi Sorunu

Lozan Antlaşmasına aykırı olarak Yunanistan'ın çoğu Ege adalarını askerileştirmesi, Ege sorunu bağlamında Türk-Yunan ilişkilerinde bir başka pürüzlü noktayı oluşturmaktadır.

Yunanistan'ın tezine göre Limni ve Semadirek adalarının askerden arındırılmış statüsü, 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Antlaşması'na ek Lozan Boğazlar Sözleşmesi ile düzenlenmiştir. Ancak 1936'da imzalanan Möntrö Boğazlar Sözleşmesi Lozan statükosunu ortadan kaldırmıştır. Bu sözleşmeye göre ise anılan adaların silah ve askerden arındırılacağına dair herhangi bir hüküm bulunmamaktadır.

Oniki Adalar konusuna gelince, Yunanistan bu adaların 1947 Paris Barış Antlaşması ile İtalya'dan alındığını, dolayısıyla Türkiye'nin bu konuda herhangi bir söz söyleme hakkının bulunmadığını ileri sürmektedir.

Diğer Ege adalarının silahlandırılması konusunda ise Yunanistan, Türkiye'nin 1974 yılında İzmir'de NATO ile ilgisi bulunmayan Ege Ordu Komutanlığı'nı oluşturduğunu, dolayısıyla bu "tehdide" karşı Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın 51. Maddesinde öngörülen "meşru müdafaa" hakkını kullandığını iddia etmektedir.

Ayrıca Yunanistan'a göre onlarca yıl önce oluşturulan Lozan statükosu, bugünün koşullarında büyük ölçüde geçerliliğini yitirmiştir.

³Bkz. <http://www.bucatarih.sitemynet.com/seminer/yunan/icerik/sorun.html>

Sonuçta iki ülke de NATO üyesidir ve müttefik konumdadır. Lozan'da şartlar başka iken, zaman içerisinde antlaşma koşullarında köklü değişiklikler olmuştur. Bu yüzden uluslararası hukuk genel ilkelerinden olan *rebus sic stantisbus* kuralı işletilmelidir.

Türkiye ise bu iddiaların tümüne itiraz etmektedir. Öncelikle Möntrö Boğazlar Sözleşmesi, Türkiye'ye göre, Boğazönü Adaları olarak stratejik öneme sahip bulunan Limni ve Semadirek adalarının askerden arındırılmış statüsünün değişebileceğine dair herhangi bir hüküm içermemektedir. Aksine, yeniden silahlandırılacak bölgeleri, Çanakkale Boğazı, Marmara Denizi ve Karadeniz Boğazı olarak tartışmaya yer bırakmayacak bir biçimde belirtmiştir.

Ege Ordu Komutanlığı'nın oluşturulması konusu ise Türkiye'nin bakış açısından ülkesel egemenlik kapsamında bir konudur. Çünkü Ege bölgesinin askerden arındırıldığına dair Türkiye'yi bağlayan herhangi bir uluslararası antlaşma bulunmamaktadır. Kaldı ki Yunanistan, anılan Komutanlık daha oluşturulmadan önce Ege adalarını silahlandırmaya başlamıştır.

Oniki Adalar'a gelince, her ne kadar bu adalar İtalya tarafından Yunanistan'a devredilse de, bu devri öngören 1947 tarihli Paris Antlaşması'nın 14. maddesi açık bir biçimde devredilen adaların asker ve silahtan arındırılmış olarak kalmasını öngörmektedir. Türkiye'ye göre bu, objektif statü yaratan bir antlaşmadır ve antlaşmanın sonuçlarının geçerliliği açısından ona taraf olup olmamanın bir önemi yoktur. Bu yönde bir ayırım uluslararası hukukla bağdaşmaz.

Nihayet Türkiye, Yunanistan'ın iddia ettiği gibi antlaşma koşullarında köklü değişiklikler olduğu tezini doğru bulmamaktadır. Uluslararası hukukun "ahde vefa" (*pacta sunt servanda*) ilkesi gereği antlaşma kurallarına sadık kalmak gerekir. Hele ki bir hukuk ilkesi (Yunanistan'ca öne sürülen *rebus sic stantisbus* ilkesi) tek taraflı olarak bir ülkenin çıkarına hizmet eder şekilde yorumlanamaz (bkz. Kurumahmut, 1998; Başeren ve Kurumahmut, 2003).

4.5. Kayalıklar Sorunu

Nihayet Ege sorunu, Türkiye ile Yunanistan'ın Ege Denizi'nde yer alan ve üzerinde insan yaşamayan bazı kayalıklar üzerinde çelişen iddialarını kapsamaktadır. Anımsanacağı üzere bunlardan biri olan Kardak (Yunanlılara göre Imia) Kayalıkları'nda 25 Aralık 1995 tarihinde bir Türk yük gemisinin (Figen Akat) karaya oturması üzerine başlayan egemenlik krizi tarafları

savaşın eşiğine kadar getirmiş, ancak ABD başta olmak üzere bazı Batılı devletlerin araya girmeleri ile kriz atlatılabildiği.⁴

Yunanistan Ege'deki kayalıklar üzerinde egemenlik iddialarını genellikle Lozan Antlaşması'na dayandırmaktadır. Bu antlaşmaya göre, Gökçeada, Bozcaada ve Tavşan Adaları dışında Anadolu'ya 3 mil ve daha yakında bulunan adalar Türkiye'ye bırakılmış, bu mesafe dışında kalan tüm adalardan ise Türkiye feragat etmiştir. İşte Yunanistan buna dayanarak 3 mil dışında kalan tüm kayalıkların (Bodrum'a 3.8 mil mesafede bulunan Kardak Kayalıkları dahil) kendisine ait olduğunu iddia etmektedir.

Türkiye ise kayalıkları "gri alanlar" olarak görme eğilimindedir. Türkiye'ye göre bu kara parçaları ada statüsünde olmadıkları için hangi ülkenin egemenliğinde buldukları net değildir (bkz. İnan ve Başeren, 1997; Yavuz, 2003). Dolayısıyla çözüm için sorun iki ülke arasında görüşülmelidir. Ancak Yunanistan Anadolu'nun 3 mil dışında kalan tüm ada ve kayalıkları kendi münhasır egemenliğinde gördüğü için görüşmeye yanaşmamaktadır.

5. SONUÇ: EGE SORUNU ÇÖZÜLEBİLİR Mİ?

Yukarıda açıklandığı üzere, Ege sorunu konusunda tarafların çelişen iddiaları ve tezleri sorunun çözümünü -imkansız kılmasa bile- oldukça güçleştirmektedir. Dahası, yine belirtildiği gibi, Yunanistan'a göre kıta sahanlığı dışında ortada böyle bir sorun yoktur. Bu, Türkiye'nin kendi "meşru" egemenlik haklarını kısıtlamak üzere giriştiği bir manevradır. Oysa Türkiye'ye göre yukarıda özetlenen beş farklı konuda Ege sorunu vardır ve bu sorun çözülmedikçe ikili ilişkilerin kalıcı bir biçimde iyileşmesi olanaksızdır.

Soruna daha yakından bakıldığında, Türk-Yunan ilişkilerindeki her sorun gibi, Ege sorununun da aslında, objektif meselelerin yanı sıra, belki bunlardan daha çok, tarihsel travmalarla şekillenen ikili ilişkilerdeki derin güvensizliğin bir yansıması olarak ortaya çıktığı sonucuna ulaşılmaktadır. Yunanlılar "Helen imparatorluklarını" Türklerin elinde kaybetmiş, dört asra yakın Türk egemenliğinde kalmış, ulusal uyanış ve ulusal kimlikleri büyük ölçüde Türk karşıtlığı ile gelişmiştir. Bu sosyal psikolojinin halen devam eden etkileri, diğer sorunlarda olduğu gibi Ege sorununda da kendini göstermektedir.

Öte yandan Türk ulusu da Osmanlı'nın çöküşünün ardından Yunan genişlemesinin hedefi olmuş, Türk Kurtuluş Savaşı esas olarak Yunanlılara

---

⁴Bkz. <http://www.turkishgreek.org/egemenli.html>,
<http://www.softdesign.com.tr/32gun/97-98-dosya/dosya21.html>

karşı verilmiştir. Türkiye açısından Yunanistan'ın Türkiye aleyhine devam eden genişleme (Kıbrıs'ta olduğu gibi) ya da etki alanını genişletme (azınlıklar ve Fener Rum Patrikhanesi sorunlarının gündemde tutulması örneklerinde olduğu gibi) manevraları, Türk ulusunda Yunanlılara karşı travma yaratıcı bir etki doğurmuş, derin bir güvensizliğe yol açmıştır. Bu nedenle Ege sorunu, tekrar vurgulamak gerekir ki, sadece egemenlik alanlarının genişliğine ilişkin rakamlar üzerinde bir sorun değil, bunlardan daha çok bir güven sorunudur.

Bugün Türkler ve Yunanlılar toplumsal düzeyde benzer kültür ve gelenekleri paylaşan uluslar olarak dost olabilirler, ortak festivaller, faaliyetler düzenleyebilirler, projeler üretebilirler, ticaret yapabilirler. Kısacası realizmin öngördüğü "low politics" (alçak politika) bağlamında işbirliği örnekleri sergileyebilirler. Ancak konu askeri/güvenlik konularını ilgilendiren "high politics"e (yüksek politika) geldiğinde, iki ulus arasındaki derin güvensizlik hemen kendini gösterir. Bu yüzden toplumsal düzeyde gerçekleşen iki ulusun fertleri arasındaki dönemsel yakınlaşmaları, bazılarının iddia ettiği gibi Türk-Yunan kalıcı dostluğuna giden yol olarak algılamak biraz abartılı bir yaklaşım olur. Çünkü eylemler geçici ama kafalardaki imaj daha kalıcıdır.

Peki iki ulus arasındaki bu güven sorunu nasıl giderilebilir?

Maalesef bunun kesin bir reçetesi yoktur, çabuk reçetesi ise hiç yoktur. Diğer ulus hakkında kafalara sistematik olarak ve büyük ölçüde bilinçaltı düzeyde işlenmiş imajlar sosyal kimliğin bir parçasıdır. Bununla birlikte her iki ülke üzerinde de nüfuz sahibi üçüncü bir ülkenin, örneğin ABD'nin, ya da güvenilir bir uluslararası örgütün, örneğin Birleşmiş Milletler'in, devreye girmesi güven oluşturmada siyasal düzeyde belli bir ölçüde fayda sağlayabilir. Yine kapasitesi ve güvenilirliği yüksek uluslararası sivil toplum örgütleri toplumsal düzeyde bu yönde yararlı adımlar atabilir. Ancak sorun, tüm bu üçüncü güçlerin kendilerini doğrudan ilgilendirmeyen bir konuda ne ölçüde sistemli bir biçimde çalışmaya hazır olduklarıyla ilgilidir. Ne yazık ki hiçbir üçüncü güç, biraz da anlaşılır bir biçimde, uluslararası barışı tehdit eden ciddi bir kriz yaşanmadıkça ülkeler arası güven problemiyle ilgilenme arzusuna sahip değildir.

Ancak bu konuda umut vadeden bir gelişme vardır. Türk-Yunan güven probleminin giderilmesi uzun vadede Avrupa Birliği çatısı altında mümkün olabilir. Türkiye'nin gelecekte Birliğe üye olması halinde her iki ulus da aynı kurumsal yapı içinde ortak hareket etmenin, ortak normlara tabi olmanın, ortak amaçlar peşinde koşmanın etkisiyle karşılıklı negatif imajlarla şekillenmiş alt sosyal kimliklerini erozyona uğratabilir. Toplumsal uzlaş ve barışa daha yatkın yeni bir üst kimlik oluşabilir. Tıpkı İkinci Dünya

Savaşı sonrasında Alman-Fransız düşmanlığının Avrupa Topluluğu/Birliği bünyesinde zaman içerisinde büyük ölçüde erimesi örneğinde olduğu gibi. Ancak şu an itibariyle Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üye olarak girip giremeyeceği kesin değildir. Bu gelecekte mümkün olursa, o zamana dek Ege sorunu, Türk-Yunan ilişkilerindeki diğer sorunlar gibi, varlığını devam ettirecek gözükmektedir. Fakat gerek taraflar arası güç dengesi, gerekse bir kriz anında Batılı devletlerin devreye girecek olması nedeniyle Ege sorununun sıcak bir çatışmaya dönüşme olasılığı da düşüktür. Sorun, daha ziyade mevcut statükoda önemli bir değişiklik olmaksızın, tarafların tartışmalı pozisyonlarını devam ettirmeleri şeklinde bir açmaz olarak devam etme eğilimindedir.

KAYNAKÇA

- Başeren, S. H. (2003), Ege'de Egemenliği Devredilmemiş Adalar, Ankara, SAMEK Yayınları.
- Bölükbaşı, D. (2004), Turkey and Greece: The Aegean Disputes, London, Cvendish Publishing.
- Cem, İ. (2004), Türkiye, Avrupa, Avrasya, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Coşkun, B. D. (2001), "Değişen Dünya Dengelerinde Türk-Yunan İlişkileri", İhsan Bal (der.), 21. Yüzyılın Eşiğinde Türk Dış Politikası, İstanbul, Alfa.
- Fırat, M. M. (2003), "Yunanistan'la İlişkiler", Baskın Oran (der.), Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, İstanbul, İletişim Yayınları.
- İnan, Y. ve Başeren, S. (1997), Kardak Kayalıklarının Statüsü, Ankara, Nobel.
- Kotzias, K. (2000), "Greek-Turkish Relations", Contemporary Review, 85 (1), 62-74.
- Krop, M. C. (1998), "Greece and Turkey", Foreign Affairs, 77 (1), 112-125.
- Kurumahmut, A. (1998), Ege'de Temel Sorun, Egemenliği Tartışmalı Adalar, Ankara, TTK Yayınları.
- Kut, Ş. (1995), "The Aegean Continental Shelf Dispute Between Turkey and Greece", Balkan Forum, 3 (1) 76-91.
- Oran, B. (1977), Olaylarla Türk Dış Politikası, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Özcan, N. A. (2001), PKK Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi, Ankara, ASAM Yayınları.
- Sonyel, S. R. (1999), The Turco-Greek Imbroglia: Pan-Hellenism and the Destruction of Anatolia, Ankara, Center for Strategic Research.

- Sönmezoğlu, F. (2006), Türk Dış Politikası, İstanbul, Der Yayınları.
- Syrigos, A. M. (1999), The Status of the Aegean Sea According to International Law, Athens, Sakkoulas.
- Volkan, V. D. (1989), “Cyprus: Ethnic Conflicts and Tensions”, International Journal of Group Tensions, 19 (4), 112-131.
- Volkan, V. D. ve Itzkowitz, N. (1997), Turks and Greeks: Neighbours in Conflict, Cambridgeshire, England, The Eothen Press.
- Yavuz, C. (2003), Menteşe Adaları (Onikiada)’nın Tarihi, İstanbul, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı.

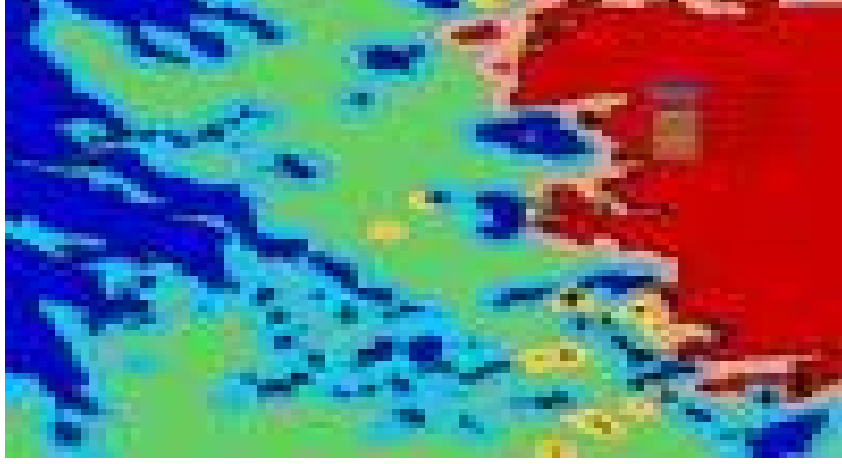
İnternet Kaynakları

- <http://www.mfa.gr/thesis/summer97/section.html> (21.06.2008).
- http://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/texts/unclos/closindx.html (24.06.2008).
- <http://www.bucatarih.sitemynet.com/seminer/yunan/icerik/sorun.html> (27.06.2008).
- <http://www.turkishgreek.org/egemenli.html> (28.06.2008).
- <http://www.softdesign.com.tr/32gun/97-98-dosya/dosya21.html>(28.06.2008).

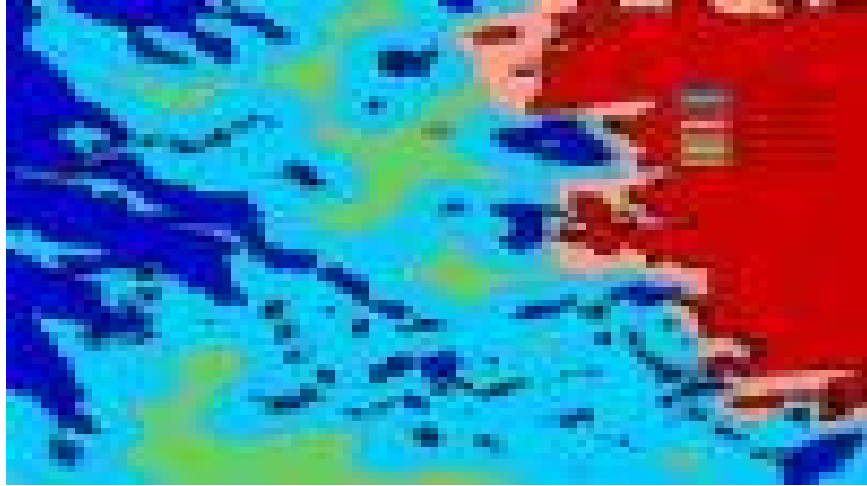
EKLER

Harita: 1 Ege’de Mevcut Statüye Göre (6 Mil) Türk ve Yunan Karasuları

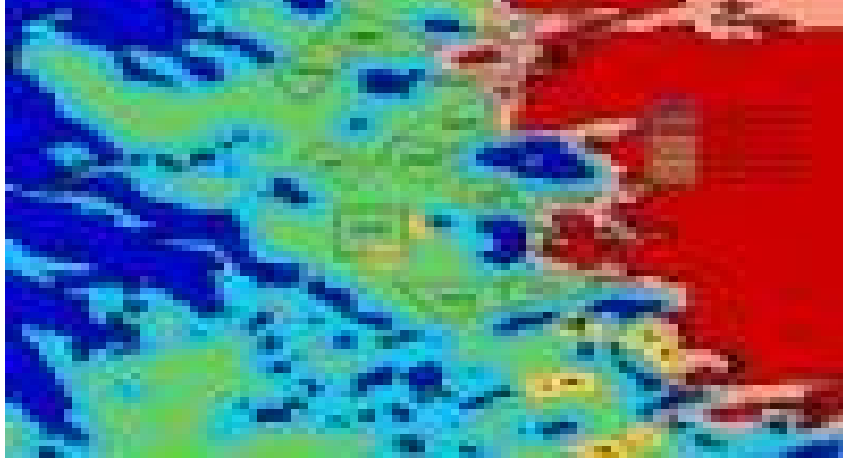
Kaynak ve detaylı bilgi için bkz. www.casusbelli.org.tr

Harita: 2. Yunanistan’ın Karasularını 12 Mile Genişletmesi Halinde Ege’nin Durumu

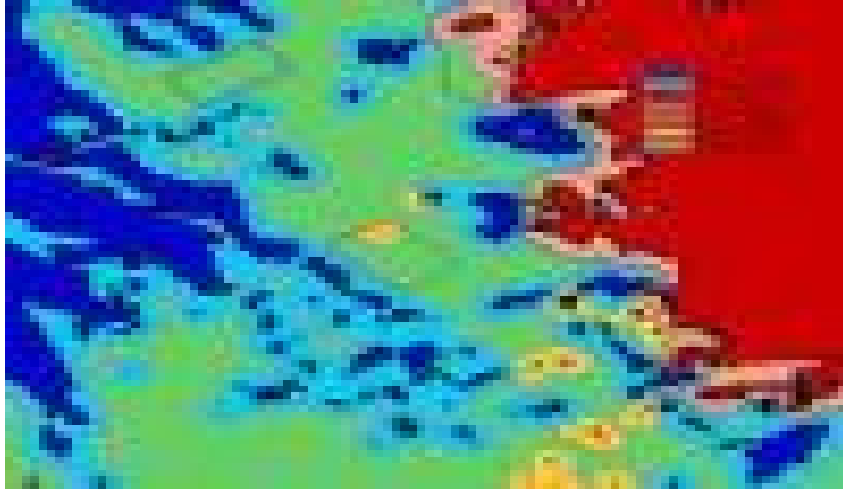
Kaynak ve detaylı bilgi için bkz. www.casusbelli.org.tr

Harita: 3. Ege'de Türk ve Yunan Hava Sahası

Kaynak ve detaylı bilgi için bkz. www.casusbelli.org.tr

Harita: 4. Türkiye-Yunanistan FIR Hattı

Kaynak ve detaylı bilgi için bkz. www.casusbelli.org.tr